

Vägar till hållbar livsstil

Envisions 2001, 19-21 september i Västerås

Seminariedokumentation

1. Sammanfattning

I miljösammanhang är vi ofta överens om att förändringar i livsstil, värderingar och attityder behövs. Lika ofta står vi handfallna när det kommer till att förverkliga de vackra orden. Så stod det i inbjudan till seminariet *Vägar till hållbar livsstil*. Syftet med seminariet var att komma ett steg längre än att bara konstatera behovet av livsstilsförändring. Tillsammans skulle vi dels bli klokare på vad vi menar med hållbar livsstil, dels lära mer om användbara verktyg, metoder och förhållningssätt för arbetet med livsstilsfrågor.

Dokumentationen du har i handen följer programmet kronologiskt. Dokumenterade är de delar som gått att dokumentera. Många viktiga samtal har förts i mindre grupper som tyvärr förblivit odokumenterade.

Seminariet var upplagt som ett växelspel mellan deltagarnas eget arbete, enskilt och i grupp, samt tre inbjudna inspiratörer som bjöd på sina erfarenheter och insikter och också lät oss pröva på deras arbetsmetoder.

I slutet på den andra dagen fick alla deltagare skriftligt besvara tre frågor:

1. Är det något du vill säga om begreppet hållbar livsstil?
2. Känner du dig inspirerad och stärkt av seminariet eller tvärtom?
3. Tar du med dig några konkreta uppslag hem som du kan använda i ditt arbete för en hållbar livsstil? Vilka? (egen livsstil/andras)

Deltagarnas svar på dessa tre frågor får sammanfatta seminariet. Nedan har jag klippt och klustrat deltagarnas texter till en förhoppningsvis läsbar helhet.

Vad betyder hållbar livsstil för oss?

Flera deltagare vittnar om att hållbar livsstil för dem ändrat innebörd under seminariets gång. Hållbar livsstil visade sig inte bara handla om att leva miljöanpassat. Det handlar i lika hög grad om att leva ett lyckligt liv. Vi behöver bli vänner med tiden, med oss själva och med helheten. Hållbar livsstil handlar både om materiella och icke-materiella behov och ett liv i balans mellan inre och yttre, mellan plikter och nöjen, och om samklang mellan magkänsla och intellekt. Det handlar om att kunna förena det enkla, sinnliga, näraliggande och konkreta med det stora – samspelet med Gaia. Hållbar livsstil handlar om solidaritet mellan människor och med naturen och att ta ansvar för sitt handlande. Hållbar livsstil är en livsstil som man kan stå för. Människor med starkt livsinnehåll utmanar konsumismen.

Hållbar livsstil kan också upplevas som ett ifrågasättande. Det kan bli helt fel om man har allt för låsta uppfattningar om hur en hållbar livsstil ser ut. Livsstilsarbete kräver stor lyhördhet både mot de människor man vill påverka och mot nya forskningsrön som kan komma att omkullkasta gamla sanningar. Vi måste respektera att vi är olika och vill leva olika. Det är viktigt att se upp när man börjar tala om ”vi” och ”dom”. Man måste se värdet av många människors små steg och inte kräva för radikala förändringar. Frågan är vem som ska definiera vad en hållbar livsstil är, och åt vem. Det är svårt att föra fram begreppet hållbar livsstil.

Hållbar livsstil är ett begrepp som startar diskussioner. Det är laddat, har en vid innebörd och öppnar för möjligheter. När det är svårt att engagera människor i hållbar utveckling i ett större perspektiv så kan en hållbar livsstil bli en konkret och vardagsnära ingång. Det är lättare nå

fram om man talar om det goda livet, än om miljö. För att bli trovärdig måste man börja med sig själv och våga vara förebild.

En deltagare frågar sig hur stor förändring som skulle krävas för att den egna livsstilen skulle bli hållbar. En annan konstaterar: Tyvärr känns det som att vi är väldigt långt ifrån det. Flera betonar hur viktigt det är att begreppet lyfts fram starkare och förstås på djupet i hela samhället. Hållbar livsstil är en förutsättning för jordens överlevnad. Beslutsfattare har ett ansvar att skapa förutsättningar för en hållbar livsstil!

Känner vi oss inspirerade och stärkta?

Ja – mycket! skriver flertalet. Seminariet har givit aha-upplevelser, visat på nya vägar, berört och startat processer på det personliga planet. Möten med andra deltagare och en känsla av att inte vara ensam med att arbeta med dessa svåra frågor är ett återkommande tema; ”tankat gemenskap”. Seminariet har väckt många nya och viktiga frågor att fundera vidare på. Man har fått möjlighet att tala med andra om sådant man bara funderat på för sig själv tidigare. Man känner sig motiverad att ta i tu med sin egen livsstil och också att börja påverka omgivningen. Man har blivit stärkt av att se goda exempel – att se att förändring är möjlig. En deltagare som inte alls var miljöintresserad innan har blivit det nu och kommer att engagera sig ideellt.

Flera deltagare är både inspirerade och nedslagna. Nedslagen av att inse vilket oändligt stort och svårt arbete detta är och att spelreglerna som skulle kunna styra mot hållbarhet inte finns där. Nedslagen för att många frågor ställs om och om igen, utan att svaren verkar komma framåt. Nedslagen över att problemen på hemmaplan fortfarande saknar lösning. Nedslagen över egna tillkortakommanden. Nedslagen över att det är lång väg kvar....

Seminariet får mycket beröm. Balansen mellan teori och praktik, mellan envägskommunikation och samtal i grupper där alla får komma till tals, mellan att säga och att göra, lovordas av många. Deltagarna berömmar varandra för att vara intelligenta, trevliga, kunniga... Atmosfären beskrivs som varm, högt i tak, prestigelös, trygg och avspänd. Samtidigt som enstaka synpunkter som ”för extremt blir oanvändbart” och ”för mycket grupparbeten” också förekommer.

Vad tar vi med oss hem?

Deltagarna känner sig berikade av det de fått från inspiratörerna: Tidsverkstaden, Rymdskeppet, Odlä nästan året om, Permakultur och Ekoteam blir källor till inspiration och kommer också konkret att tillämpas i flera fall.

Deltagarna kommer också: Lära mig känna efter vad det är jag egentligen vill, minska arbetstiden och ändra en vana i månaden. Stanna upp och fundera över vad som är viktigt i livet och inspirera andra att göra det samma. Ge mig tid att ta reda på det som ligger och ömmar inuti för att förstå vad det är. Se till att skapa mer kärlek och frihet och mindre arbete, samt mer tid med barnbarn i skogen och odlingar. Tillämpa Anna-Majs checklista, att inför varje inköp fråga sig: Hur påverkar denna produkt mig, miljön, andra? Börja dela prylar med grannar och samtidigt stärka gemenskapen. Fortsätta fundera på vad framgång är för mig. Värdera de små stegen. Se över min konsumtion. Ge detta till mina barn.

Med sig hem har deltagarna också: Ännu osmälta aha-upplevelser och idéer. Stärkt tillit till den egna intuitionen och att jag har något att ge. Funderingar kring hur tidsbrist och konsumism kan fås att framstå som lika töntigt som rökning. En insikt om att vi behöver människor med olika kulturbakgrund ombord på rymdskeppet. Erfarenhet från seminarieformer som bryter mönster.

Deltagarna kommer att: Jobba på att öppna upp revir. Våga tala ut om överlevnadsfrågorna. Utgå från livskvalitet och låta människors innersta tankar och visioner leda dem vidare till miljömedvetenhet. Koppla frågor till varandra för att ge dem större tyngd.

Rapporten är redigerad av Hillevi Helmfrid. Ett varmt tack till Jan Wester som fört anteckningar och dessutom varit fotograf samt till Kristina Lindgren och Lars Odén som bidragit med kompletteringar.

Skultuna, oktober 2001, Hillevi Helmfrid

Hillevi.Helmfrid@privat.utfors.se

2. Program

ONSDAG

14.45 – 15.00

Introduktion

Hillevi Helmfrid, Kristina Lindgren

15.00 – 16.00

Deltagarnas egna frågor

enskilt och i grupp, därefter på väggen

16.00 - 17.00

Min väg till hållbar livsstil

Anna-Maj Hermansson Wandt berättar och visar bilder

17.00 – 21.00

Rymdskeppet

prova-på-pass med Wolfgang Brunner kring eldarna i Vångstaskogen.

TORSDAG

9.00 – 10.00

Summering av Rymdskeppet

Wolfgang Brunner

10.00 – 10.30

Måla

gemensam målning på långbord

11.00 – 12.00

Tidsverkstad

Jörgen Larsson

13.00 – 15.00

Deltagarnas egna frågor

samtal i grupper kring ”kluster” av frågor och redovisning

15.30 – 16.30

Enskild reflexion kring tre frågor

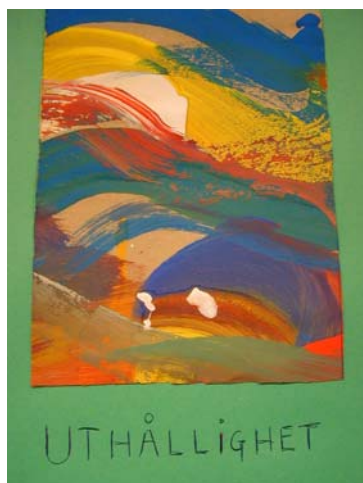
insamling av skriftliga svar, Ett ord - En bild

FREDAG

10.00 – 11.00

Vernissage och avslutning

var och en berättar om sitt ord, sin bild, avslutning

3. Introduktion

Hillevi:

Välkomna till ett seminarium som börjar där så många andra slutar. Hur ofta har vi inte avslutat seminarier med att konstatera att vi måste arbeta med "livsstilsfrågor, attityder och värderingar" varefter alla går hem till sitt? Men vad menar vi med hållbar livsstil och hur kan vi nå dit?

Min bakgrund är att jag arbetat med miljö- och utvecklingsfrågor i 15 år på olika sätt. Dels akademiskt på Lantbruksuniversitetet i Uppsala, dels ideellt inom olika organisationer. Sedan 6 år tillbaka verkar jag som fristående konsult i miljö- och framtidsfrågor.

Initiativet till det här seminariet kommer ur att jag själv bär på frågan: Hur kan vi arbeta för en hållbar livsstil? Det är alltså en levande fråga för mig. Jag har inte svaret men jag hoppas att vi tillsammans, vi som delar denna fråga, under dessa dagar kan bli något klokare tillsammans.

Jag har alltså inte svaret men jag vill dela med mig av hur långt jag har kommit i mina tankar:

Jag urskiljer två "diskurser". Den ena dominerade på 70- och 80-talen. Livsstil ställdes mot teknik. Räcker det med tekniska lösningar för att komma till rätta med miljöproblemen eller måste vi dessutom ändra livsstil? Den radikala ståndpunkten var att vi måste ändra vår livsstil. Den officiella ståndpunkten var att det räcker med teknik. Livsstilsförespråkarna förlöjligades med uttryck som "tillbaka till grottorna", "ska vi alla börja knapra kålrötter" och dylika uttryck. I miljörörelsen var det främst organisationen "Framtiden i Våra Händer" som förespråkade livsstilsperspektivet. Även kärnkraftsdebatten handlade till stor del om en polarisering kring axeln livsstil-teknik.

På 90-talet händer något. Plötsligt börjar många tala om livsstil. Agenda 21 dokumentet slår fast att vi måste ändra våra konsumtions- och produktionsmönster. Industrin hoppar på och understryker vikten av konsumentens betydelse. Konsumenten måste efterfråga en hållbar livsstil. Från politiskt håll kommer samma budskap. Alla sjunger plötsligt den hållbara livsstilens lovsång. Men nu har livsstilsbegreppet fått en helt ny innebörd. Det står inte längre som ett motsatsord till teknik utan som ett motsatsord till struktur. Den nu så populära livsstilsdiskursen innehåller drag av att vältra över allt ansvar på individen, och man talar gärna om människor som konsumenter. På det viset kan man dra bort uppmärksamheten från de strukturer som till stor del begränsar handlingsfriheten för individer som strävar efter en hållbar livsstil.

Det intressanta här är, som jag ser det, att upptäcka denna glidning i begreppet. Glidningen skapar en otydlighet som är besvärande. I praktiken är ju inte dessa två "diskurser" renodlade utan glider in i varandra. Människor som har lätt att bli överens "att livsstilsfrågor är viktiga" är kanske inte alls överens om vad de menar egentligen.

Jag vill gärna tänka på livsstilsbegreppet så här: Låt oss utgå från oss själva och alla människor som skulle vilja leva mer hållbart. Sätt den efterlängtnade hållbara livsstilen i centrum. Fråga därefter: Vilken fysisk struktur, vilka samhällsstrukturer, vilka organisatoriska lösningar, vilka tekniska lösningar, vilka ekonomiska system, vilka maktrelationer ... skulle gynna, underlätta och bereda vägen för en hållbar livsstil?

Detta perspektivskifte skulle förändra mycket. Om man utgår från att tillräckligt många människor vill hållbarhet så kan man lättare se hur hållbara livsstilar skulle kunna underlättas. Idag finns en tendens att tänka att människor ”ändå inte vill” eller ”måste uppfostras till att vilja.” Möjliga och attraktiva hållbara livsstilar blir osynliggjorda och de hindrande strukturerna ifrågasätts inte.

Låt oss alltså skifta perspektiv. Låt oss sätta hållbar livsstil i centrum och sedan se vad som behöver ändras i samhället för att människor ska kunna leva hållbart.

En sak till vill jag säga. Varför är livsstil så spännande? Livsstilsfrågan befinner sig precis i skärningspunkten, i mötet, mellan å ena sidan det som är gemensamt (kommande generationer, gemensamma resurser, gemensamma prioriteringar, storskaliga optimeringar, ...) och å den andra det som är mycket privat (vad jag har lust med, meningen med mitt liv, vad jag anser mig ha rätt till...). Den här bredden gör livsstilsfrågan så spännande, tycker jag.

Mina förhoppningar på det här seminariet är

- Att vi tillsammans kan bli lite tydligare på vad vi menar med hållbar livsstil.
- Att vi går härifrån inspirerade, stärkta och lite modigare än vad vi var när vi kom, så att vi har kraft att våga påverka utvecklingen i en hållbar riktning.
- Att de flesta av oss har med oss något konkret uppslag härifrån, något som vi kan tillämpa själva på hemmaplan.

Kristina:

Det är spännande att få vara med och skapa detta seminarium tillsammans med er och jag ser fram emot inspiratörernas pass och de tankar och diskussioner de kan väcka hos er.

Jag arbetar just nu som coach och konsult i företag och organisationer med förändringsfrågor, visionsprocesser och ledarskapsutveckling. Jag arbetar även som terapeut med individers utveckling. Jag har en bakgrund som civilingenjör och arbete miljöfrågorna som jag ägnat stor vikt vid både som konsult och under min tid på Naturvårdsverket. Jag arbetade med avvecklingsplaner för ozonnedbrytande ämnen, strategisk miljöplanering, visionsprocesser och Agenda 21 frågor.

Min ingång till seminariet är att jag vill utforska både ett micro- och macroperspektiv på detta tema. I arbetet med individer ser jag vad som skapar "ohållbar utveckling" i en människas liv och hur svårt det är att välja en "hållbar livsstil" i "ohållbara system". Vi har ett personligt ansvar, men den enskilde behöver också stöd av samhällsstrukturer för att för att livsstilen ska förbli hållbar i ett längre perspektiv. Jag ser också att människor som lever ohållbart ofta inte tar hänsyn till sin egen sårbarhet och därför "bränner ut sig", eller dränerar sina liv på kraft och näring. Så gör vi också med naturen, tar inte tillräcklig hänsyn till sårbarheten i naturen istället tär vi på resurserna och bringar obalans. Medvetenheten om vad överkonsumtion och livsstil har för konsekvenser växer, men handling på bred front återstår, och att konsumera mindre hotar också rötterna till vår nuvarande kulturs drivkrafter och "ekonomiska tillväxt". Detta spänningsfält är fascinerande, frustrerande och förbryllande.

4. Deltagarnas egna frågor

Deltagarna fick under 10 minuters enskild reflexion formulera sina egna frågor i relation till temat hållbar livsstil. Hillevi: "När man formulerar en fråga börjar det hända något. Frågan är ibland viktigare än svaret."

När alla skrivit sina frågor bildades ad-hoc-grupper där deltagarna berättade: Varför är denna fråga viktig för mig? Därefter hängdes frågorna upp på väggen.

"Diskussionerna gick livliga om allt från barn och bananer till utrymmen, fattigdom och myter." (Jan Wester)

Dessa var frågorna:

(Grupperingen och rubriksättningen nedan gjordes dock först dagen efter.)

Tid och livsval

- Hur får man en hållbar livsstil med alla "måsten" i ens närmaste vardag ?
- Hur få tid till reflektion och deltagande från åhörare kring livsstil när Agenda-21-samordnaren får 20 minuter av sammanträdestiden till att berätta vad det står i senaste miljöhandlingsprogrammet?
- Hur skapar vi en kultur där tidsbrist och konsumtion är lika töntigt som rökning har blivit?
- Vad hindrar oss från att leva hållbart nu och i morgon?
- Är det livsstil att slita ihop 24 000 för att köpa in mig i vindkraftsförening och få 6% på satsat kapital /år och sen pengarna tillbaka efter 10-15 år ? Pensionsförsäkring kanske ? Är det livsstil att vara så nära sin karl så man blir förkyld till Agenda 21 konferensen?
- Hur skapas medvetenhet om hållbarhetsfrågor ?

Inre och Yttre

- Tid – tid- tid. Tanke-känsla-handling. Hur få det att gå ihop lokalt och globalt?
- Hur bryter vi förnekandet?
- Att behålla balansen mellan yttre och inre arbete ! (och inte fångas av de "våtvarma" enkla lösningarnas struktur)
- Vad kan man göra för att undvika yttre och "negativa" faktorer inte ska störa ens inre frid /livsstil ?
- Vad har religionerna för roll ?
- Hur ska jag få mitt hjärta att sjunga ?
- Vilka frågor är mina och hur ska jag jobba med dem?
- Hur gör vi för att gå från tanke till handling?

Vem

- Vem /vilka bör ta på sig rollen som sändare av hållbarhetsfrågor ?
- För vem och vilka ? Mig – min familj- myrorna – igelkottarna – eskimåerna – talibanerna – moder jord.

Konsumtion

- Pengar ?
- KONSUMENTMAKT - producentmakt
- Starka marknadskrafter styr. Varför har vi sådan tilltro till dessa ? Tillit ?
- Bekvämlighet = Ohållbar livsstil ?
- Hur vikta miljövinster (långa perspektiv mot ekonomins korta vinstperspektiv.)
- Hur stort ansvar kan man lägga på den enskilde att ändra livsstil?

- Konsumtion – hot eller möjlighet ?

Relation Naturen

- Var finns roten till samhörighet med det levande ?
- Vad kan man göra för att leva mer i samförstånd med naturen ?

Fattigdom

- Primära behov som mat vatten, tak över huvudet m.m. måste först tillgodoses för att vi skall orka ta itu med livsstilsfrågor. Hur når vi dit ?
- Kan den fattige ha en uthållig livsstil ? –fattig på pengar – fattig på kunskap

Vad är vad ?

- Var går gränsen mellan hållbart och ohållbart?
- Livsinnehåll – Tröstkonsumtion
- Socialt hållbar utveckling
- Hur får jag det att fungera länge – inte bara tillfälligt?
- Vad innehåller begreppet Livsstil för mig / er ?
- Hur hittar jag vägen (känner igen processen) till uthållig livsstil. – väljarplatsen ? – går på seminariet / läser böcker ? Börjar med ett projekt ? etc. Så att det inte bara blir snack ?
- Vad menas med hållbar livsstil ?

Kommunikation

- Få fler att inse betydelsen av individernas livsstil
- Hur skapar vi förståelse och opinion för en hållbar livsstil ?
- Hur få alla medborgare övertygade om nödvändigheten att ställa om till en hållbar livsstil?
- Hur kan jag få stressade familjer att engagera sig i omgivningen ?
- Vilka åtgärder behövs för att det ska finnas alternativ istället för att använda bilen ? Hur kan man minska utsläppen från bilar ?
- Vad behövs för att man skall VILJA ändra livsstil?
- Hur kan man arbeta med visioner kring hållbar utveckling. (t.ex. ”det gröna folkhemmet” så det blir en levande, inspirerande och handlingsfokuserad (vara och göra) helhetsbild ?
- Massmedia (myndighet -skola – kyrka) Tillvaron K-utveckling.
- Hur får vi andra att förstå innebörden och vikten av en hållbar livsstil ?
- Hur skapar vi attityden – Det angår mig !
Kommunicera miljö- hur når jag fram ?
- Väckarklocka efterlyses !
- Hur motivera människor till förändring och hur motivera politiker till att våga ta radikala beslut ?
- Hur kan det bli lätt att få en hållbar livsstil ?

5. Min väg till hållbar livsstil

Anna-Maj Hermansson Wandt berättar och visar bilder

Anna-Maj berättade på ett personligt och engagerat sätt om sin väg till hållbar livsstil. Det handlade om viktiga livsval, en livsstil som självförsörjare på Gotland och ett mycket stort antal väldigt konkreta tips på hur man kan leva mindre miljöbelastande och hur man kan klara sig på lite pengar. Hon visade också bilder från Rosengård i Malmö där hon startat ett odlingsprojekt och berättade om en odlingsmodell som kan tillämpas i skolor som är stängda över sommaren. Slutligen berättade hon om Solbyn, ekobyen utanför Lund, där hon bor nu och där familjen är med i en bilpool, en bytesring och upplever granngemenskap.

Citerat:

”Jaha, var odlar vi i år då ?”

" Händerna i jorden - tillbaka till sin kropp"

” Jag vill kunna leva på ett sådant sätt att jag hela tiden kan se mina barn i ögonen – och samtidigt kunna se alla barn i Tanzania i ögonen.”

”Jag tror på att göra istället för att säga, man måste börja göra något litet i alla fall.”

”Det har visat sig att den bästa livförsäkring man kan ge till sina barn är att sälja bilen och köpa en ryggsäck.”

" Hur bryter man ner normala hyresområden i Solbyar?"

Föredraget refereras inte här utan den intresserade hänvisas till Anna-Majs bok som är skriven med samma personliga engagemang som hon talar, och som dessutom innehåller mängder av

konkreta tips och även fungerar som ett uppslagsverk med adresser, telefonnummer, litteraturtips om allt som har att göra med hållbar livsstil, alltså inte bara odling.

Ekologisk odling och självhushåll – på kvinnligt vis. Anna-Maj Hermansson Wandt. 1997. ISBN: 91-7059-010-9

Boken kan beställas på förlaget Gröna Böcker: 046-140104

Tips från Anna-Maj: Eftersom upplagan håller på att ta slut och om du inte nödvändigtvis vill äga boken själv, så kan du be ditt bibliotek att köpa in boken. På så sätt kommer boken att komma till glädje för många fler för lång tid framöver!

Anna-Maj kan du kontakta på adress:

Sandbyvägen 164 Solbyn, 240 10 Dalby
046/200109
anna-maj@bigfoot.com

6. Rymdskeppet

Prova-på-pass

Redan på bussen på väg ut till Vångstaskogen där vi skulle tillbringa kvällen tillsammans delade Wolfgang Brunner ut "Uppdraget":

Du har av det planetariska rådet, utsetts att planera för och delta i vår tids största äventyr. Du ska utrusta ett jätterymskepp för att klara en resa av hittills aldrig skådade mått. Följande villkor gäller:

- Resan kommer att ta 6000 år.
- Du behöver inte tänka på själva skeppets framdrift eller på dess ytterhölje.
- Du har tillgång till solenergi under hela resan.
- Ni får inte vara fler än 100 personer ombord samtidigt.

Vad tar du med dig?

Var och en fick först för sig själv lista vad den ville ta med sig. När sedan deltagarna kommit på plats kring eldarna i skogen vidtog arbetet i grupper. Uppgiften för gruppen var att designa ett så attraktivt rymdskepp som möjligt och identifiera förutsättningarna för "det goda livet" ombord.

Summering av rymdskeppet

På morgonen nästa dag berättade Wolfgang målade hur hans elever i 9:onde klass brukar lösa uppgiften. Han beskrev de tre faserna:

- *Lagerfasen ("maximal konsumtion med minsta möjliga ansträngning för egen del")*
- *Eftertanken (Oj vilken stor ketchup-tank som behövs om alla ska äta hamburgare i 6000 år. Hur ska vi kunna veta vad klädmodet är om 50 år? Vem ska sköta och underhålla alla lager? Vad ska allt tjäna till? – Vad meningslöst...jag tar sömnpiller)*
- *Uppbyggnad från grunden (Att upptäcka de egna kretsloppen. Grundläggande frågor börjar ställas: "Hur mycket växter går åt för att producera syre till en människa?". Avfallsluckan stängs och ekosystemet öppnas som försörjningsbas till rymdskeppet. De tidigare lagerutrymmena fylls med djur och natur, även om ekosystemen på många skepp placeras på ett annat våningsplan än där människorna bor. Behov som mat och sjukvård blir mer aktuella än TV-spel. Kunskap och kontinuitet blir viktiga. En skola, men en helt annan skola än den vi har idag. Vilket samhällssystem ska vi ha? Vad är demokrati? Är människan född ond eller god? Vad gör livet värt att leva?*

Med hjälp av rymdskeppet kan man ringa in vad hållbarhet är, utan att skriva någon på näsan. De får upptäcka det själva. Rymdskeppet är ett utmärkt sätt att som lärare strukturera sin undervisning. Då kan man lättare sälla viktigt från oviktigt. På samma sätt kan man använda metoden när man arbetar med vuxna och hållbarhetsproblematiken.

Den som är intresserad av att läsa mer om Rymdskeppspedagogikens möjligheter hänvisas till böckerna:

Solvagnen. Visioner för din miljöundervisning. ISBN 91-634-1671-9

(Boken kan med fördel läsas av alla som arbetar med att kommunicera miljöfrågor, inte bara skolfolk)

Solvagnen. Verktyg för din miljöundervisning. Best. nr. 21-16897-0

(En pärm med färdiga kopieringsunderlag, tänkta för högstadiet)

Solvagnen. Verktyg för din miljöundervisning. Lärarhandledning. 21-17525-X

Böckerna kan beställas på Liber Utbildning 08-690 93 30

eller lånas på bibliotek.

Wolfgang Brunner nås på adress:

Skytteg. 8

621 41 Visby

tel. 0498-248384

wolfgang.brunner@mail.bip.net

Kondomer ombord på rymdskeppet? Wolfgangs berättelse om eleven som blev gummiexpert visar att även den elev som till en början verkar hopplöst ointresserad, kan upptäcka kretsloppen, om han får finna sin egen väg och utgå från det som intresserar honom. "Man måste ta allt eleverna säger på allvar."

7. Måla

gemensam målning på långbord

8. Tidsverkstad

Jörgen Larsson

Jörgen Larsson berättade om hur han själv "hoppat av ekorrhjulet" och blivit inspirerad av den amerikanska rörelsen "Voluntary simplicity". Tillsammans med en kollega har han utvecklat Tidsverkstaden, delvis baserat på amerikanskt material.

Jörgens utgångspunkt är att bara människors längtan efter det goda livet kan leda oss bort från destruktiv konsumism och att minskad miljöbelastning blir en positiv bieffekt. Utgångspunkten är att många människor mår dåligt trots att vi materiellt har det så bra. (25% upplever regelbundet nervositet, oro, ångset, sömnbesvär)

En tidsverkstad är upplagd som en studiecirkel med 10 träffar. Varje träff handlar om en fråga. T ex vad som är viktigt för mig i vardagen. Varje träff avslutas med ett personligt åtagande som följs upp vid nästa träff.

I ett mycket kort pröva-på-pass fick vi ta oss an den sista frågan: Vad är framgång för mig? Denna lilla övning satte igång samtal i par som inte ville ta slut.

Citerat:

”Vi har i snitt 30 000 dygn på oss. De flesta här inne har ungefär hälften kvar. Frågan är vad jag vill göra med den tiden.”

”Vi tittar på teve i snitt 7 hela år.”

”Vi kan skratta åt SVT –chefen som verkligen tyckte att han hade ont om pengar att röra sig med när han hade betalt alla fasta kostnader med sin lön på 90 000 kr/mån. Men förhållandet är precis detsamma för en medelinkomsttagare i Sverige och en fattig människa i ett U-land.”

”Med 3 kg kläder/år skulle vi täcka vårt behov av skydd. Men vi konsumerar 20 kg/år. De resterande 17 kilona hänger ihop med behov av identitet, tillhörighet och estetik.”

Den som är intresserad av att veta mer om Tidsverkstad hänvisas till:

Föreningen Tidsverkstaden

Jörgen Larsson & Fredrik Warberg

Södra Larmgatan 12

411 16 Göteborg

tel 031-743 7577

jorgen@tidsverkstaden.se

Föreningen ger ut ett gratis nyhetsbrev har även en hemsida: www.tidsverkstaden.se

En tidsverkstad kan även vara en helgkurs, t ex paddlande eller vandrande tidsverkstad.

Ett studiecirckelmaterial är framtaget tillsammans med **Studieförbundet vuxenskolan**. Den intresserade kan också vända sig direkt till det lokala kontoret av Vuxenskolan.

9. Deltagarnas egna frågor

Deltagarna delade in sig i grupper efter teman för de egna frågorna från den första dagen (se ovan). Gruppsamtalen varade 1.5 tim och uppgiften var att söka efter "ljusglimtar - insikter som kastar ljus över de ursprungliga frågorna". Grupperna bads redovisa såväl det man var överens om i grupperna, som det man inte var överens om.

Reds anmärkning: Vi missade tyvärr att föra kompletterande anteckningar från gruppernas muntliga redovisningar. Därför kan vi här i stort sett bara kopiera det som stod på blädderblocksbladen. Vi hoppas att stödorden nedan ska utgöra ett stöd för minnet för er som var med. Med kursiv har jag lagt in några kompletteringar som jag hoppas tydliggör utan att förvränga.

Kommunikation

Två viktiga insikter:

- Hållbarhetsfrågor måste "beröra" för att bli avgörande.
- Ordet "Miljö" fungerar inte längre.

Ljusglimt:

- Yvonne's Agenda 21-kortversion.
*(mycket bättre än miljödepartementets !
Kan beställas hos:
yvonne.blomback@msf.tyreso.se)*

Skillnader: Icke-konsumtion upplevs som ett hot mot samhället

Konsumtion

Miljövänligt/riktigt – dyrt / profylax / konsumt. Konsekv.

Spelreglerna:

- Diffusa producent
- Marknaden
- Mellanleden

Hur tung är konsumentmakten egentligen?

- Reflektion +
- Tröstköp -
- Pådrivande+
- Kunskap +

Pengar

- Skatteväxling
- Bytestjänst
- Skatte / Myndigheter

Mötesplatser saknas men köpcentra finns !!

Hur ?

Man behöver gå inåt, och ställa frågan ”vad är viktigt för mig?” (Kropp, själ och ande)

Ge andra möjlighet till samma process

Ny världsbild (Jorden är ändlig). Små steg i rätt riktning.

Kommunikation

- Tro till reflektion och eftertanke
- Tala samma språk
- Gemensamma visioner
- Motverka feghet och passivitet
- Få in frågorna på ekonomisidorna

Tidsbrist

Orsaker:

För mycket göromål

För mycket föremål

Min tid - frön till lösningar: Individen väljer bort hittar / är förebild – hela samhället byter riktning

Andras tid - frön till lösningar: *Respektera andras tid* men ställ *också* upp egna villkor.

Refuse- Reduce- Reuse – Recycle

Avstå från att köpa eller göra

Minska konsumtionen, göromål, föremål

Återanvänd det som går att återanvändas

Återvinn resten

Inre/yttre

Andlighet och Jordlighet.

Jang:

Att välja ramar .. Ljus ... Tråd, jord, husrum, tingen

Jing:

Kontraster, mörker ... mig själv .. Inte bara positiva nyheter, ur mörker föds ljus

Vad är vad?

Hållbart måste också vara socialt uthålligt.

För uthålligt miljöarbete är små steg viktiga (undvika misslyckande).

Viktigt med balans mellan arbete - fritid, rörelse – vila, och att först titta på sitt eget liv.

Livsinnehåll – Tröstkonsumtion

Förskjutning på konsumenten.

10. Enskild reflexion kring tre frågor

Deltagarna fick under en kvarts enskild reflexion besvara följande frågor skriftligt:

- *Är det något du vill säga om begreppet hållbar livsstil?*
- *Känner du dig inspirerad och stärkt av seminariet eller tvärtom? Berätta!*
- *Tar du med dig några konkreta uppslag hem som du kan använda i ditt arbete för en hållbar livsstil? (egen livsstil/andras livsstil).*

En sammanfattning av deltagarnas svar finns i inledningen till denna dokumentation.

11. Ett ord, En bild

Deltagarna ombads finna ett ord, laddat på något sätt, som säger något om det som varit viktigt under seminariet. Nästa steg var att gå till den stora gemensamma målningen och klippa ut en bild som symboliserar ordet och sätta upp den i en ram av färgat papper.

Förslaget att göra fyrkantiga bilder upprörde en del och ignorerades av de flesta. Snart hade självständiga och kreativa deltagare fyllt väggen med fantastiska bilder, tredimensionella, spiralformade – och bilder som sprängde sina egna ramar...

12. Vernissage

På fredag morgon hölls vernissage. Var och en berättade kort om sin bild och sitt ord. Denna timme går inte att återge på något rättvisande sätt. Stämningen var mycket tät

Tyvärr kan inte alla bilder återges i denna rapport. Några finns med tidigare och ytterligare smakprov ges här:

Jane Wester, student från mälardalens högskola som hjälpt till att föra anteckningar under seminariet, får avsluta med en personlig reflexion:

Jag slås av den nytändning man känner i lokalen. Och hur viktigt det är att ta folk på rätt sätt, finna djupa och nya sätt att påverka. Många verkar ha fått en otrolig nytändning och en större förståelse för den kraft som finns i gemenskap och känslor att skapa en förändring. Det känns som insikten av att det inte är fackkunskap som är det enda som behövs för förändring har kommit till oss. Om vi gör ett träd till en metafor för strategin att påverka människa till människa så kan vi nog beskriva trädets grenar och löv som fackkunskapen som behövs. Men trädet har även en stam som består av känsla av gemenskap, trygghet, psykologi, värme, lugna samtal, inspiration och vision. Denna stam har nog på tidigare seminarier ofta skuggats av grenarna. Nu har vi nog kommit till insikt att det inte gör något om några grenar fattas, bara stammen är hel och frisk. Ju kraftigare stam desto lättare att sätta på nya grenar. Men med en försvagad stam så slutar trädet växa och riskerar till och med att ramla om kull!

Och i denna metafor så är det ju stammen på trädet vi stärkt på detta seminarium, inte grenarna, den är starkare, kan bära upp fler grenar och transportera upp mera sav. Ja utan någon stam så kan vi nog liknas vid ett uppslagsverk som ingen läser.

Ett par citat från berättelserna om bilderna och orden:

”Och då föreslog vi denna slogan till Gröna konsum ”Köp mindre men gör det hos oss.””

”Dom vi kallar ”dom” måste ingå i vår gemenskap. Vi får inte i detta rum bilda någon slags elit.”

Apropå Pappan som lät sina barn måla bilen: ”Det går att göra det omöjliga – Barn går inte i repris”

Vi fick också lära känna två alldeles nya ord under denna redovisning.

Samvett och Ensam-het

Vi som var där kommer väl aldrig glömma ordens innebörd. Det är bara att lägga till i vokabulären.

